



Obligatorisk befattningsutbildning för nyanställda rektorer

Sammanfattning

I propositionen föreslås, genom ändringar i skollagen (1985:1100), att kommuner och landsting ska vara skyldiga att se till att nyanställda rektorer går en särskild befattningsutbildning eller en utbildning som kan jämföras med denna. Utbildningen ska påbörjas snarast möjligt efter det att anställningen har tillträtts och vara genomförd inom fyra år efter tillträdesdagen. Enskilda huvudmän ska ha motsvarande skyldigheter när det gäller rektorer vid fristående skolor.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 15 mars 2010.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns en gemensam reservation från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Bakgrund	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	7
Lagförslaget	7
Övriga frågor	9
Reservation	11
Lagförslaget, punkt 1 (s, v, mp)	11
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	13
Propositionen	13
Följdmotionen	13
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009	13
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	14

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lagförslaget

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100). Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:27 och avslår motion 2009/10:Ub1.

Reservation (s, v, mp)

2. Övriga frågor

Riksdagen avslår motionerna 2009/10:Ub211 yrkande 2, 2009/10:Ub460 yrkande 1 och 2009/10:Ub557 yrkande 14.

Stockholm den 26 november 2009

På utbildningsutskottets vägnar

Sofia Larsen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granlund (s), Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Mikael Damberg (s), Agneta Lundberg (s), Fredrik Malm (fp), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Gunilla Tjernberg (kd), Patrik Forslund (m), Rossana Dinamarca (v), Göran Thingwall (m), Caroline Helmersson-Olsson (s), Per Lodenius (c), Eva Johnsson (kd) och Lage Rahm (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I proposition 2009/10:27 föreslår regeringen en obligatorisk befattningsutbildning för nyanställda rektorer. Genom propositionen vill regeringen säkerställa att alla nytillträdde rektorer får de nödvändiga kunskaper som krävs för det statliga uppdraget som rektor. Förslaget innebär förändringar i skollagen (1985:1100).

En gemensam motion från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna har väckts i anslutning till propositionen. I betänkandet behandlas även tre motionsyrkanden om rektorsutbildning från den allmänna motionstiden 2009.

Regeringens lagförslag finns i bilaga 2 och en redovisning av motionerna i bilaga 1. Regeringen beslutade den 10 september 2009 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslaget. Lagrådet har inga invändningar mot förslaget.

Bakgrund

Den 2 april 2007 förordnades en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet med uppdraget att ta fram förslag till en särskilt reglerad rektorsutbildning (U 2007:B). Arbetsgruppen redovisade sitt uppdrag den 20 september 2007 i departementspromemorian *Tydligare ledarskap i skolan och förskolan – förslag till ny rektorsutbildning* (Ds 2007:34). Departementspromemorian har remissbehandlats.

Den 3 april 2008 gav regeringen dåvarande Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att upphandla en befattningsutbildning för rektorer, biträdande rektorer och förskolechefer. Utbildningen startades som en frivillig befattningsutbildning och regleras i förordningen (2008:643) om befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem. Förordningen baseras i huvudsak på de förslag som lämnades i departementspromemorian. Förordningen trädde i kraft den 1 augusti 2008.

Syftet med den frivilliga statliga rektorsutbildningen är att stärka de nyblivna ledarna i deras yrkesutövning och ge dem förutsättningar att leda skolorna och förskolorna i enlighet med de nationella målen. Syftet är också att rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem ska få sådana kunskaper att de kan ansvara för en rättssäker och likvärdig utbildning för alla elever och barn. Rektorer ska även ha sådana kunskaper att de kan skapa förutsättningar för måluppfyllelse och ansvara för att verksamheten som helhet utvecklas.

Universitet och högskolor som har staten som huvudman får på uppdrag av Statens skolverk anordna befattningsutbildningen. Även andra högskolor med examenstillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina har i vissa fall rätt att anordna utbildningen. Utbildningen motsvarar 30 högskolepoäng och består av kurserna skoljuridik och myndighetsutövning, mål- och resultatstyrning samt skolledarskap.

Skolhuvudmannen, och motsvarande huvudman för förskola och fritidshem, ges ansvaret för att till högskolan anmäla de deltagare som ska genomgå utbildningen.

Det är enligt 11 och 12 §§ i förordningen möjligt för en rektor eller motsvarande att tillgodoräkna sig delar av befattningsutbildningen om denne genom tidigare utbildning eller yrkeserfarenhet har förvärvat kunskaper som motsvarar en eller två delar av befattningsutbildningen. Enligt 13 § är det vidare möjligt för en rektor eller motsvarande att få en skriftlig redovisning som visar att denne genom annan utbildning eller yrkeserfarenhet förvärvat kunskaper som i så hög grad motsvarar befattningsutbildningen att den kan jämföras med utbildningen som helhet.

Statens skolverk ska följa upp i vilken omfattning rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem har genomgått befattningsutbildningen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen vill säkerställa att alla nytillträdde rektorer får de nödvändiga kunskaper som krävs för det statliga uppdraget som rektor. Det är viktigt att rektorerna har sådana kunskaper att de kan vara garanten för en likvärdig och rättssäker utbildning för alla elever samt att de har förmåga att leda och utveckla skolans verksamhet så att eleverna ges de bästa förutsättningar att nå de nationella målen. Det är i detta avseende även viktigt att rektorerna besitter goda kunskaper i myndighetsutövning. Det är vidare angeläget att rektorerna har ingående kunskaper om utvärdering och resultatuppföljning.

Regeringen bedömer därför att det inte är tillräckligt att, som för närvarande, tillhandahålla en frivillig befattningsutbildning för rektorer, utan anser att den nu särskilt reglerade befattningsutbildningen ska bli obligatorisk för nyanställda rektorer.

Regeringen föreslår därför att det införs en ny bestämmelse i skollagen, 2 kap. 2 a §, enligt vilken kommuner och landsting ska vara skyldiga att se till att alla nyanställda rektorer går en särskild befattningsutbildning eller en utbildning som kan jämföras med denna. Utbildningen ska påbörjas snarast möjligt efter det att rektorn har tillträtt sin anställning och ska under alla omständigheter vara genomförd inom fyra år efter tillträdesdagen. Enskilda huvudmän ska genom en ny bestämmelse i skollagen, 9 kap. 16 d §, ha motsvarande skyldighet när det gäller rektorer vid fristående skolor.

Regeringen gör samtidigt bedömningen att bestämmelserna om specialskolan och sameskolan bör ändras så att de anger att Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsen ska se till att nyanställda rektorer i specialskolan respektive skolchefen i sameskolan går befattningsutbildningen på motsvarande sätt som rektorer inom den del av det offentliga skolväsendet som har kommuner och landsting som huvudmän.

I propositionen anges att den befattningsutbildning som regleras i förordningen om befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem bör vara den utbildning som avses i den nya skollagsbestämmelse som föreslås. I förordningen bör det också anges att delar av den utbildning som kan jämföras med den särskilt reglerade befattningsutbildningen ska vara på högskolenivå.

Utskottets överväganden

Lagförslaget

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100). I skollagen (1985:1100) ska införas två nya paragrafer, 2 kap. 2 a § och 9 kap. 16 d §.

Kommuner och landsting ska vara skyldiga att se till att nyanställda rektorer går en särskild befattningsutbildning eller en utbildning som kan jämföras med denna. Utbildningen ska påbörjas snarast möjligt efter det att rektorn har tillträtt sin anställning och ska under alla omständigheter vara genomförd inom fyra år efter tillträdesdagen.

Enskilda huvudmän ska ha motsvarande skyldighet när det gäller rektorer vid fristående skolor.

Lagen om ändring i skollagen (1985:1100) föreslås träda i kraft den 15 mars 2010. Vidare föreslås att ändringen ska tillämpas på anställningar som tillträds efter detta datum.

Jämför reservation (s, v, mp).

Propositionen

Regeringen gör bedömningen att det inte är tillräckligt att, som nu, tillhandahålla en frivillig befattningsutbildning för rektorer, utan anser att den nu särskilt reglerade frivilliga befattningsutbildningen ska bli obligatorisk för nyanställda rektorer. Personer som vid lagens införande är verksamma som rektorer omfattas inte av kravet på obligatorisk befattningsutbildning.

Regeringen föreslår att en ny bestämmelse förs in i skollagen, 2 kap. 2 a §, enligt vilken kommuner och landsting ska vara skyldiga att se till att nyanställda rektorer går en särskild befattningsutbildning eller en utbildning som kan jämföras med denna. Utbildningen ska påbörjas snarast möjligt efter det att rektorn har tillträtt sin anställning och ska under alla omständigheter vara genomförd inom fyra år efter tillträdesdagen. Regeringen anser vidare att samma regler för befattningsutbildning ska gälla oavsett huvudman. Enskilda huvudmän ska därför genom en ny bestämmelse i skollagen, 9 kap. 16 d §, ha motsvarande skyldighet när det gäller rektorer vid fristående skolor.

Lagen om ändring i skollagen (1985:1100) föreslås träda i kraft den 15 mars 2010. Vidare föreslås att ändringen ska tillämpas på anställningar som tillträds efter detta datum.

Regeringen gör samtidigt bedömningen att bestämmelserna om specialskolan och sameskolan bör ändras så att de anger att Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsen ska se till att nyanställda rektorer i specialskolan respektive skolchefen i sameskolan går befattningsutbildningen på motsvarande sätt som rektorer inom den del av det offentliga skolväsendet som har kommuner och landsting som huvudmän.

Den befattningsutbildning som regleras i förordningen om befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem bör vara den utbildning som avses i den nya skollagsbestämmelse som föreslås. I förordningen bör det också anges att delar av den utbildning som kan jämföras med den särskilt reglerade befattningsutbildningen ska vara på högskolenivå.

Flera remissinstanser har påtalat att det bör vara obligatoriskt för huvudmännen att se till att även förskolechefer och biträdande rektorer går utbildningen. Rektorer som ansvarar för både skola och förskola omfattas självfallet av obligatoriet. Biträdande rektor är däremot inte en befattning som regleras i skollagen, och därför kan det inte ställas krav på att personer med en sådan befattning ska omfattas av en reglerad befattningsutbildning. I departementspromemorian *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (Ds 2009:25) föreslår Skollagsberedningen att befattningen förskolechef regleras i skollagen. En förskolechefs uppgifter skiljer sig dock från en rektors i fråga om bl.a. omfattningen av myndighetsutövning, utvärdering och resultatuppföljning. Regeringen bedömer att det därför inte är rimligt att befattningsutbildningen blir obligatorisk för förskolechefer utan att den även fortsättningsvis bör tillhandahållas som en frivillig utbildning.

Motionen

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet föreslår i en gemensam följdmotion till propositionen, 2009/10:Ub1, ett tillkännagivande med innebörden dels att regeringen tydligt bör precisera utvecklingsperspektivets avgörande roll i en ny befattningsutbildning på samma sätt som görs i den befintliga frivilliga rektorsutbildningen i dag, dels att även nyanställda biträdande rektorer och förskolechefer bör omfattas av samma obligatorium som nyanställda rektorer.

Utskottets övervägande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker motionsyrkandet.

Skolan behöver ett starkt ledarskap. Det ger rektorerna en central roll. Rektorerna är nyckelpersoner för att skapa framgångsrika skolor, vilket visas av både svensk och internationell forskning. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget att rektorerna ges goda förutsättningar att utöva ledarskapet i skolan. Den nu föreslagna rektorsutbildningen är därför en viktig reform. Genom befattningsutbildningen kommer rektorerna

att få sådana kunskaper att de kan vara garantier för en likvärdig och rättssäker utbildning för alla elever samt utveckla sin förmåga att leda och utveckla skolans verksamhet så att eleverna ges de bästa förutsättningar att nå de nationella målen. Utbildningen kommer även att ge kunskaper i myndighetsutövning och om utvärdering och resultatuppföljning.

I propositionen konstateras att biträdande rektor inte är en befattning som regleras i skollagen. Det är utskottets uppfattning att en sådan befattning inte heller ska regleras i skollagen. Det kan därför inte ställas krav på att personer med en sådan befattning ska omfattas av en reglerad befattningsutbildning.

Utskottet delar regeringens uppfattning att en förskolechefs uppgifter skiljer sig från en rektors i fråga om bl.a. omfattningen av myndighetsutövning, utvärdering och resultatuppföljning. I likhet med regeringen bedömer därför utskottet att det inte är rimligt att befattningsutbildningen blir obligatorisk för förskolechefer. Utskottet betonar dock vikten av att befattningsutbildningen även fortsättningsvis, i syfte att ytterligare stärka kvaliteten i förskolan, tillhandahålls som en frivillig utbildning för förskolechefer.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om vikten av att stärka skolledarnas roll genom att införa en statlig utbildning för dessa och yrkanden om behovet av att genuspedagogik införs i skolledarnas utbildning.

Motionerna

I en motion från den allmänna motionstiden, 2009/10:Ub557 yrkande 14, anför Socialdemokraterna vikten av att stärka skolledarnas roll genom att införa en statlig utbildning för dessa. Två enskilda motionärer framför i motion 2009/10:Ub460 (m) respektive 2009/10:Ub211 yrkande 2 behovet av att genuspedagogik införs i skolledarnas utbildning.

Utskottets övervägande

Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Utskottet anser att den befattningsutbildning som nu föreslås i regeringens proposition väl tillgodoser det rimliga kravet att alla nytillträdde rektorer får de nödvändiga kunskaper som krävs för uppdraget som rektor. Att rektorerna har sådana kunskaper att de kan vara garantier för en likvärdig och rättssäker utbildning för alla elever är angeläget. Det är vidare

mycket viktigt att rektorerna har förmåga att leda och utveckla skolans verksamhet så att eleverna ges de bästa förutsättningar att nå de nationella målen.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Lagförslaget, punkt 1 (s, v, mp)

av Marie Granlund (s), Mikael Damberg (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Rossana Dinamarca (v), Caroline Helmersson-Olsson (s) och Lage Rahm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:27 och motion 2009/10:Ub1.

Ställningstagande

Enligt regeringens förslag ska den nya befattningsutbildningen endast vara obligatorisk för nyanställda rektorer. Nyanställda förskolechefer och biträdande rektorer föreslås däremot få genomgå utbildningen på frivillig basis. Vi anser att detta är ett olyckligt förslag och vill därför starkt markera vikten av att även nyanställa biträdande rektorer och förskolechefer/rektorer ska omfattas av samma obligatorium som nyanställda rektorer.

Förskolan är även den en läroplansstyrd verksamhet, och med tanke på att förutsättningarna för alla läroplansstyrda verksamheter ska vara lika ska obligatoriet även gälla förskolechefer. Många rektorer har även ansvar för förskoleverksamheter och deltar därmed obligatoriskt. Samtidigt kan samma rektors kollega i närområdet med enbart ansvar för förskoleverksamheten komma att sakna en likvärdig kunskapsbas. Det underlättar inte en kollegial samverkan. Många förskolechefer har dessutom ofta likvärdiga övergripande uppgifter som de rektorer har. Även små barn har rätt att ha en förskolechef/rektor som fått rätt förutsättningar att göra ett bra jobb. Därtill talar mycket för att det enbart är en fördel om biträdande rektor också omfattas av obligatoriet. Rekryteringen till rektorsfunktionen underlättas om den blivande rektorn redan har gått utbildningen i fråga.

Vi motsätter oss en befattningsutbildning där utvecklingsperspektivet på förskola och skola riskerar att få en alltför undanskymd plats. Skoljuridik och myndighetsutövande är viktiga delar i utbildningen, men det får inte leda till en svagare betoning av ledarskap och utveckling. Vi anser därför

att regeringen tydligt bör precisera utvecklingsperspektivets avgörande roll i en ny befattningsutbildning för skolledare. Vi vill också betona att uppläggningsen ska baseras på erfarenhetsbaserat lärande. Dagens rektorsutbildning läggs upp på detta sätt, och den metodiken är mycket uppskattad av deltagarna.

Vi anser även att titeln förskolechef ska ersättas med begreppet rektor. Motivet till detta är detsamma som vi angivit ovan, att även förskolan är en läroplansstyrd verksamhet och att dessa skolledare har övergripande uppgifter likvärdiga de som en rektor har. Bakom förslaget till titeln förskolechef anar vi att regeringen vill göra en tydlig bodelning mellan skolformerna förskola och skola, något vi finner både anmärkningsvärt och olyckligt. Ur perspektivet det livslånga lärandet är det viktigt att erkänna den röda tråden mellan förskola och skola. Det förslag till ny skollag som nu behandlas måste förändras så att man inte gör skillnad på rektorer i skolan och förskolechefer i förskolan, trots samma behörighetskrav för den som anställs som skolledare. Alla skolledare, oavsett skolform och oavsett huvudman, ska ha lika stor rätt att gå en befattningsutbildning.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2009/10:27 Obligatorisk befattningsutbildning för nyanställda rektorer:

Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

Följdmotionen

2009/10:Ub1 av Marie Granlund m.fl. (s, v, mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatorisk befattningsutbildning.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009

2009/10:Ub211 av Tina Acketoft (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en satsning på obligatorisk genuskompetens som en del av skollära utbildning.

2009/10:Ub460 av Ewa Thalén Finné och Hillevi Engström (båda m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheterna att genuspedagogik införs som del i rektorsutbildningen.

2009/10:Ub557 av Marie Granlund m.fl. (s):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en obligatorisk statlig utbildning för skollära.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs att det i skollagen (1985:1100)¹ ska införas två nya paragrafer, 2 kap. 2 a § och 9 kap. 16 d §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 a §

Varje kommun och landsting ska se till att rektorerna går en särskild befattningsutbildning eller en utbildning som kan jämföras med denna. Utbildningen ska påbörjas snarast möjligt efter det att rektorn har tillträtt sin anställning och vara genomförd inom fyra år efter tillträdesdagen.

Skyldigheten för en kommun eller ett landsting enligt första stycket gäller inte i fråga om rektorer som tidigare gått befattningsutbildningen eller en äldre statlig rektorsutbildning. Skyldigheten gäller inte heller i fråga om rektorer som genom annan utbildning eller yrkeserfarenhet har förvärvat kunskaper som av en högskola som anordnar befattningsutbildning har jämförats med sådan utbildning.

Regeringen får meddela föreskrifter om utbildning enligt första stycket.

9 kap.

16 d §

Bestämmelserna i 2 kap. 2 a § om kommuners och landstings skyldighet att se till att rektorerna går en särskild befattningsutbildning eller en utbildning som

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

*kan jämföras med denna gäller
också för huvudmän för fristående
skolor som är godkända enligt 2 §
eller har rätt till bidrag enligt
8 eller 8 b §.*

Denna lag träder i kraft den 15 mars 2010 och tillämpas på anställningar som tillträds efter ikraftträdandet.